

MINISTERUL
TINERETULUI
ȘI SPORTULUI
AL REPUBLICII MOLDOVA

Consiliul Național
al Tineretului din Moldova

INTEGRAREA PRIORITĂȚILOR TINERILOR ÎN POLITICILE PUBLICE

Ghid practic pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici

Cuprins

Introducere	2
Tinerii. Criterii de stabilire a acestei categorii	3
Procesul de integrare a priorităților tinerilor în politicile sectoriale	4
Definirea relevanței pentru tineri	6
Definirea cauzelor structurale	9
Modificarea cadrului de rezultate	13
Modificarea cadrului de implementare	15
Anexa 1: Fișe de lucru	17
Anexa 2: Listă de Verificare a perspectivei și priorităților tinerilor în documentul de politică publică	22

Introducere

Sectorul de Tineret este un domeniu cros-sectorial, ceea ce determină necesitatea unei abordări comprehensive, bazate pe evidență a politicilor publice, în scopul asigurării reflectării cât mai eficiente a priorităților tinerilor în politicile sectoriale cu impact asupra tinerilor. Este remarcabilă și necesară existența unui document de planificare strategică care ar aborda problemele sectorului de tineret. În acest sens, Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 este un document important pentru sectorul de tineret. Cu toate acestea, soluționarea problemelor tinerilor și îmbunătățirea calității vieții acestora necesită o abordare sectorială mai pronunțată, iar capacitatea de evaluare și integrare a perspectivei tinerilor în documentele de politică publică sectorială pot amplifica puternic efectele asupra tinerilor din Moldova, asigurând cu adevărat o dezvoltare eficientă și puternică a domeniului.

Astfel, tot mai importantă este dezvoltarea instrumentelor și capacităților decidenților și a societății civile în evaluarea relevanței unui document asupra domeniului de tineret, în

termeni bazați pe evidență și generarea de recomandări și idei pentru integrarea priorităților și necesităților tinerilor în aceste politici.

Acest ghid are drept scop prezentarea unei metodologii pragmatice, simple și ușor de urmat, privind modul în care se poate asigura faptul că interesele și nevoile specifice ale persoanelor tinere sunt luate în considerare în procesul de elaborare a politicilor publice. Autorii acestui ghid au ferma convingere că, în calitate de instrument de luare a deciziilor, integrarea priorităților tinerilor ar trebui să fie accesibilă unui număr cât mai mare de factori de decizie, activiști civici, manageri de proiecte, reprezentanți ai Autorităților Publice Locale, etc. Pornind de la această idee, instrumentele prezentate în acest ghid sunt definite în cel mai simplu și practic mod cu putință.

Acesta este motivul pentru care ghidul conține multe tabele și pași de urmat. Cu toate acestea, atunci când nu oferă răspuns la anumite întrebări, prezentul ghid lasă spațiu pentru adaptare și improvizare.

Tinerii. Criterii de stabilire a acestei categorii

Practica europeană arată că sunt considerați tineri persoanele care au vârsta de până la 30 de ani, în țări cu o bogată experiență în sectorul de tineret - Lituania(14-29 de ani), Suedia(13-30 de ani), Finlanda (până la 29 de ani), Polonia 15-25 de ani), Croația (15-29 de ani), Cehia (15-30 de ani), Belgia (până la 30 de ani). Atât Consiliul Europei, cât și Uniunea Europeană încadrează categoria de persoane tinere între 15 și 29 de ani.

Interesele și necesitățile persoanelor care au peste 30 de ani, sunt diferite de cele care au 14 – 25 de ani. Acest lucru este argumentat și prin poziția Națiunilor Unite și a Uniunii Europene de a reduce vârsta tinerilor (în cazul UN, tinerii sunt considerate persoanele cu vârsta de până la 25 de ani).

Chiar dacă conceptul de vârstă pare unul clar, nu există o definiție exactă a tânărilor. Astfel acesta variază de la stat la stat, de la o instituție internațională la alta. În Republica Moldova plafonul maxim de vârstă a tinerilor este stabilit prin lege la 30 de ani, în același timp, proiectul de lege a tineretului supus în prezent consultărilor publice stabilește pentru tineri vârsta de la 14 la 35 de ani.

Tinerii din Republica Moldova (15-29 de ani) reprezintă 25 la sută din populația stabilă la 1 ianuarie 2014. Pe parcursul ultimilor ani, generația tinerilor este în descreștere în mod constant, în special categoria de vârstă 15-19 ani, ponderea căreia în numărul total al tinerilor s-a micșorat de la 31,8% (01.01.2009), până la 26,0% (1 ianuarie 2014). Numărul persoanelor cu vârstă cuprinsă între 20-24 de ani, de asemenea, s-a redus cu 48,5 mii persoane sau cu 2,3 puncte procentuale. Doar în cazul tinerilor în vârstă de 25-29 ani se atestă o creștere cu 8,2 puncte procentuale.

În funcție de medii de reședință, structura populației tinere pe grupe de vârstă relevă o preponderență a tinerilor cu vârstă de 20-24 de ani în mediul rural (36,7%), iar în urban al tinerilor din grupa de vârstă 25-29 ani (47,7%).

În ultimii 5 ani remarcăm o mai mare concentrare a tinerilor în mediul urban, în special a celor în vârstă de 25-29 de ani.

Structura populației pe grupe de vârste este determinată de mai mulți factori. Astfel, rata natalității rămâne a fi joasă, iar rata mortalității continuă să rămână înaltă. Totuși, în ultimii ani se denotă o ușoară creștere a numărului de nașteri, unul dintre factori fiind structura favorabilă a populației pe vârste, în mod special majorarea numărului de femei în vârstă de 20-29 de ani. În anul 2013, rata totală de fertilitate a constituit 124 de copii la 100 de femei de vârstă fertilă. Indicatorul sumar al natalității este totuși cu 40% mai scăzut decât nivelul necesar pentru simpla completare numerică a generației părinților, de generația copiilor săi.

Din total născuți vii, circa 74 la sută sunt nașteri ale mamei în vârstă de până la 30 de ani. Vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 23,9 ani, iar pentru mamele tinere (15-29 de ani) aceasta a constituit 23,1 ani. Din punct de vedere al stării civile, în anul 2013 numărul copiilor născuți de mamele tinere în afara căsătoriei a fost de 6312 sau 22,4% din numărul total al născuților-vii de mamele cu vârsta de 15-29 de ani.

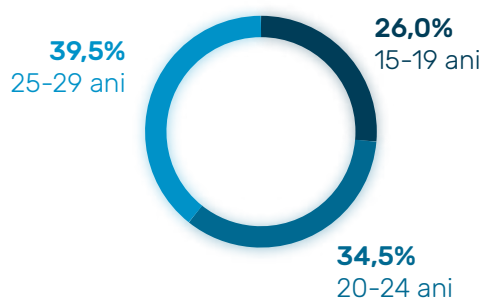

Fig 1. Structura populației tinere pe grupe de vârstă la 1 ianuarie 2014, %

În anul 2013 s-au încheiat 24,4 de mii căsătorii, dintre care 68,7% de persoanele tinere cu vârsta de 16-29 de ani. Cei mai mulți bărbați care s-au căsătorit în această perioadă, aparțin

grupeii de vârstă 25-29 de ani (38,6%), iar femeile din grupa de vârstă 20-24 de ani (43,5%). Vârsta medie la prima căsătorie pentru bărbați este de 26 de ani, iar pentru femei - 23 de ani. Totodată, ponderea primelor căsătorii înregistrate la vârsta de 16-29 de ani în totalul căsătoriilor încheiate pentru prima dată este în descreștere, inclusiv tot mai puțin frecvente sunt cazurile de căsătorii timpurii (16-19 ani). În același timp, ponderea fetelor și băieților care se căsătoresc la vârsta de 25-29 de ani a crescut cu 5,5 puncte procentuale.¹

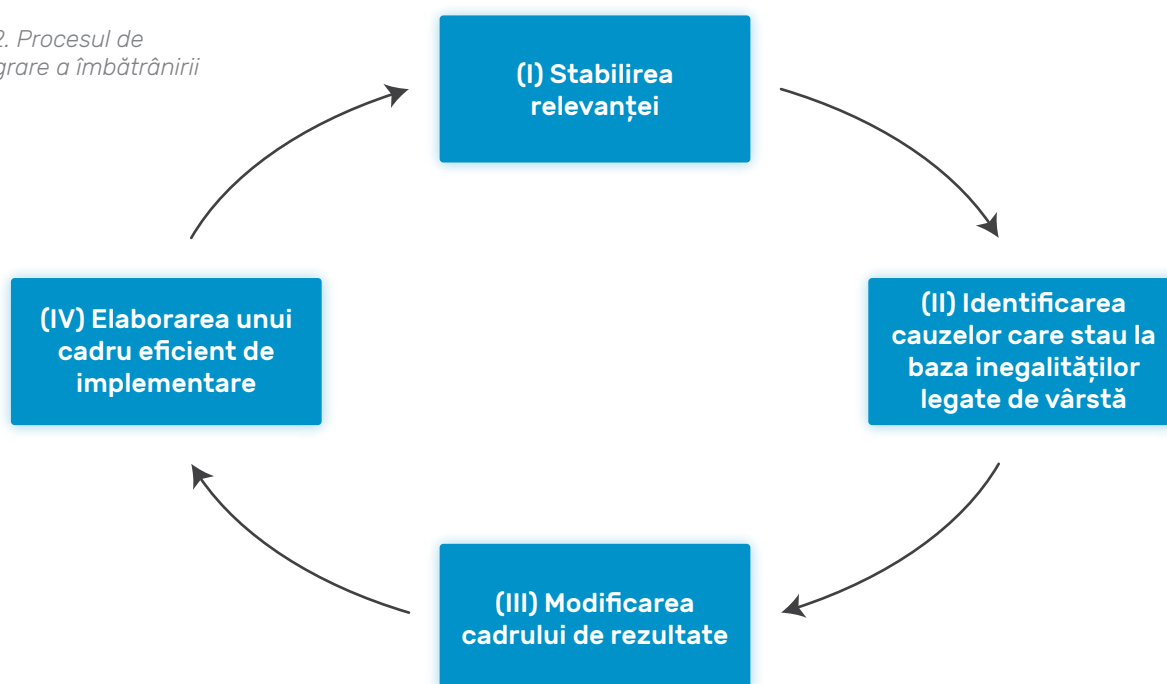
Indiferent de alegerea făcută, trebuie întotdeauna să fie respectată transparența și oferite explicații rezonabile la începutul oricărei note referitoare la integrarea priorităților tinerilor în politicile sectoriale. În cele din urmă, luând în considerare faptul că în multe cazuri perspectiva de îmbătrânire și cea de gen vor fi puternic interconectate, este important de menționat faptul că spunând „tineri” avem în vedere bărbați și femei tineri.

Procesul de integrare a priorităților tinerilor în politicile sectoriale

Abordarea integratoare a priorităților tinerilor este un efort coordonat care vizează asigurarea faptului că interesele, preocupările și nevoile persoanelor tinere dintr-o anumită societate sunt o prioritate în planificarea, elaborarea și implementarea politicilor din acea societate. Scopul integrării necesităților și priorităților tinerilor este de a face tot posibilul ca rezultatele politicilor să diminueze discrepanțele legate de vârstă. Ipoteza noastră este că politicile oarbe referitoare la tineri perpetuează și duc la sporirea acestor discrepanțe.

Este important de menționat că integrarea priorităților și necesităților tinerilor este un proces care trebuie îndeplinit de la un capăt la celălalt; cu alte cuvinte, integrarea necesităților tinerilor nu poate fi abordată folosind jumătăți de măsură. Integrarea presupune urmărirea pas cu pas a întregului proces de elaborare a politicilor. Integrarea perspectivei de vârstă în procesul de elaborare a politicilor publice se referă, în principal, la patru etape cruciale, prezentate în figura de mai jos și explicate într-un mod mai detaliat în următoarele capitole.

Fig 2. Procesul de integrare a îmbătrânirii

¹ Sursa: Banca Mondială

Etapele procesului de integrare a priorităților tinerilor sunt următoarele:

(I) E necesar de a stabili dacă politica publică vizată este relevantă din punct de vedere al necesităților tinerilor, cu alte cuvinte dacă domeniul propunerii de politică se intersectează cu interesele și nevoile relevante ale acestora. Determinarea importanței unei propuneri de politică din punct de vedere al tinerilor arată cât de necesară este integrarea a perspectivei tinerilor în politica dată. Sugestia noastră este că una dintre cele mai eficiente modalități de a defini relevanța politicii pentru tineri este determinarea decalajelor legate de tineri. Cu cât mai mare este decalajul, cu atât mai relevantă este politica din punct de vedere al tinerilor. Trebuie de menționat faptul că orice concluzie referitoare la relevanța pentru tineri trebuie obligatoriu să fie susținută de dovezi bazate pe statistici dezagregate legate de tineri.

(II) Una dintre principalele ipoteze ale metodologiei de integrare a priorităților și necesităților tinerilor este faptul că decalajele legate de vârstă sunt rezultatele unor cauze structurale. Pentru a defini aceste cauze, metodologia integrării propune un cadru extins bazat pe drepturile omului. În această perspectivă

trebuie să analizați (a) autoritățile responsabile și capacitatea lor de a promova interesele tinerilor; (b) tinerii și gradul lor de abilitare pentru a beneficia pe deplin de oferta politicii publice și (c) relațiile de piață și modul în care acestea funcționează în raport cu interesele și beneficiile persoanelor tinere.

(III) Scopul identificării cauzelor structurale urmărește luarea lor în vizor într-un mod cât mai coordonat, prin intermediul planificării politicilor publice. Iată de ce, cadrul de rezultate al documentului va trebui modificat în așa mod încât acesta să specifice clar obiectivele și activitățile care vor fi întreprinse în vederea combaterii cauzelor ce duc la inegalitățile legate de tineri.

(IV) A patra etapă a procesului de integrare presupune anticiparea riscurilor și lacunelor de implementare, precum și asigurarea existenței unui cadru eficient de implementare care să garanteze faptul că contribuțiile integrării necesităților tinerilor în propunerea de politică vor fi puse în aplicare conform prevederilor.

Definirea relevanței pentru tineri

Primul pas în procesul de integrare a problemelor legate de tineri constă în determinarea măsurii în care politica discutată este relevantă din punct de vedere al necesităților și priorităților tinerilor. Lucrând în această direcție, vom fi capabili să definim și să înțelegem cât de importantă este propunerea de politică din perspectiva tinerilor și de cât efort va fi necesar pentru procesul de integrare. În cazul în care o propunere de politică se dovedește a fi extrem de relevantă, va trebui să luăm în considerare un proces bine consolidat de integrare, și dimpotrivă, dacă relevanța este una mai redusă, eforturile de integrare vor trebui să fie calibrate în mod corespunzător. În practică, cele mai multe dintre politicile publice sunt relevante din perspectiva tinerilor. Întrebarea este cât de relevante sunt acestea?

(I) Relevanța pentru tineri și integrarea priorităților tinerilor trebuie să fie proporționale între ele pentru orice propunere de politică

Relevanța pentru tineri va fi determinată folosind conceptul de decalaj legat de tineri, decalaj care reprezintă diferența între valoarea medie a rezultatului unei politici în rândul populației generale și valoarea medie a rezultatului aceleiași politici în rândul persoanelor tinere. Prin rezultat al politicii înțelegem orice beneficiu pe care o politică publică intenționează să îl producă în cadrul unui grup specific de populație. La definirea rezultatului politicii, dincolo de scopul declarat al acesteia, trebuie de ținut cont de: serviciile oferite, plățile disponibile, bunurile și serviciile gratuite, serviciile de consolidarea capacităților, oportunitățile de a participa/de a fi reprezentat/de a influența luarea deciziilor, accesul la informațiile relevante și efectele negative ale politicii (vezi tabelul de mai jos).

(II) Relevanța pentru tineri = Decalajul pentru tineri = % Rezultatul politicii în rândul populației generale - % Rezultatul politicii în rândul tinerilor

Cel mai simplu și eficient mod de a stabili decalajul legat pentru tineri, este consultarea a două tipuri de indicatori: indicatori dezagregați după vârstă (indicatori disponibili pe bază de vârstă și alte criterii, cum ar fi sex, reședință, etnie etc.) și indicatori relevanți în aspectele de tineri (indicatori care se referă direct sau indirect la persoanele tinere, cum ar fi, accesul la servicii de educație, instruire etc.). Iată de ce, posibilitatea de a avea acces la statistici ample, actualizate, fiabile și dezagregate pe vârstă, este de o importanță determinantă.

Abordarea integrată trebuie realizată în baza unor date și evidențe bine întemeiate. De aceea, colectarea cuprinzătoare a datelor are o importanță majoră în acest sens. Numai după colectarea unui volum satisfăcător de informații de natură socio-economică cu privire la tineri, factorii de decizie vor putea fi capabili să dezvolte abordări eficiente în materie de politici. În plus, un interes deosebit pentru factorii de decizie îl vor juca, bineînțeles, datele defalcate pe vârstă care scot în evidență anumite condiții specifice de viață ale persoanelor tinere.

Sursa: *Mainstreaming of Youth*

http://www.un.org/esa/socdev/nyin/documents/tc_addis06_1_unescoe.pdf

http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Democratic%20Governance/Youth/UNDP_Youth-Strategy-2014-17_Web.pdf

O sursă utilă de informații cu privire la starea tinerilor din Republica Moldova, cu statistici desfășurate dezagregate pe vârste poate fi "Tinerii în Republica Moldova". Documentul poate fi consultat pentru mai multe domenii de interes.

Sursa: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4480>

O altă sursă bună de date va fi și Barometrul Demografic „Situția Tinerilor din Republica Moldova. De la deziderate la oportunități, Tranziția de la școală la muncă.

Sursa: http://ccd.ucoz.com/_ld/0/37_barometru_nr_3_.pdf

<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&id=4369>

Nr.	Rezultate ale politicilor publice	Media generală pe țară	Femei	Tineri 18-24/18-29		Vârstnici 57+		Săraci (cea mai săracă quintilă)		Roma		Dizabilități	
				M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	Beneficii obținute												
2	Plăți obținute												
3	Reprezentare în organe decizionale												
4	Servicii obținute												
5	Nivelul de implicare în luarea deciziilor												
6	Nivelul de informare												
7	Capacitățile profesionale relevante												
8	Actiunile/bunurile aflate în posesie												
9	Venitul disponibil												
10	Gradul de risc												
11	Outcome negativ												

Pentru a calcula decalajele legate de tineri (relevanța politicii publice din punct de vedere al priorităților și necesităților tinerilor) se definește: fie a rezultatului celui mai dorit al politicii și calcularea decalajului pentru tineri (așa cum este ilustrat în cazul aprovizionării centralizate cu apă, prezentat în tabelul de mai jos), fie a rezultatului negativ care urmează să fie diminuat.

Cum poate fi determinată relevanța pentru tineri? (cifrele sunt prezentate exclusiv în scop ilustrativ și nu pot fi considerate valori de referință)

Indicator (dacă e relevant)	Exemplu	% Media în populația generală	% Media în populația tânără	% Decalajul legat de vârstă
Rezultat pozitiv al politicii	Aprovizionare centralizată cu apă	68,3%	59,0%	- 9,3
Rezultat negativ al politicii	Rata de sărăcie	12,7%	13,9%	- 1,2

Aceste prime calcule au menirea de a oferi o primă impresie a inegalităților legate de tineret, din sectoarele menționate. Trebuie de știut că, mediile prezentate pot fi înșelătoare, deoarece trec cu vederea lacunele mai profunde existente, în rândul unor grupuri mai specifice de vârstă.

(III) Oricând este necesară analiza decalajelor bazate pe mai multe criterii decât vârsta

În plus, ar fi util de adăugat mai multe informații contextuale cu privire la decalajul constatat. Clarificarea mai multor aspecte contextuale se poate face, răspunzând la următoarele întrebări: (I) Care a fost dinamica decalajului în ultimii cinci ani? (II) Ce diferență pentru tineri similară poate fi găsită în țările UE, țările Parteneriatului Estic, alte țări cu venituri medii spre mici? (III) Care sunt celelalte criterii potențiale de demarcare în cadrul grupurilor tinere de vârstă care trebuie examinate? (a se vedea tabelul de mai jos).

Rezultatul politicii	Media pentru tineri	Tineri cu dizabilități				Tineri femei	Tineri din mediul rural	Tineri solitari	Tineri romi
		Senzoriale	Fizice	Mintale	Altele				
% din rândul tinerilor									

Analiza datelor va arăta că dincolo de mediile generale pot fi identificate mai multe inegalități semnificative care trebuie abordate. De exemplu: dacă în rândul populației tinere (15-24 de ani) generale rata medie a fumătorilor a fost de 14% în anul 2015², atunci în rândul populației tinere de gen masculin, această rată a fost de tocmai 24.1%. Și se poate presupune faptul că rata fumătorilor este mai mare în rândul tinerilor din anumite grupuri de risc din diferite motive: lipsa educației despre sănătate, lipsa unei supravegheri adecvate a părinților, acces mai facil la produse de tutungerie etc.

Doar dacă ținem cont de toate decalajele potențiale legate de vârstă, vom fi capabili să luăm o decizie informată cu privire la gradul de relevanță a propunerii de politică și la volumul necesar de intervenții, privind integrarea aspectelor de vârstă (a se vedea tabelul de mai jos).

Opțiuni	Descriere	Măsuri ulterioare?
Politică lipsită de relevanță din punct de vedere al vârstei pentru tineri	Decalajul e mai mic de 5%.	Nu sunt necesare măsuri ulterioare.
Politică relevantă pentru tineri	Decalajul pentru tineri depășește 5%.	E nevoie de o analiză mai detaliată pentru a stabili intervențiile pertinente de integrare a necesităților tinerilor.
Relevanță neconcludentă	Calcularea exactă a decalajului este dificilă la moment. Există, însă, unele dovezi care ne fac să credem că politica ar putea fi relevantă.	Ambele decizii, atât cea de a integra problemele tinerilor, cât și cea de a nu o face, vor fi luate în considerare (aducând argumentele de rigoare) și vor fi analizate din punct de vedere al costurilor și beneficiilor. Factorii de decizie sunt îndemnați, cel puțin, să facă o dezagregare pe vârstă a indicatorilor relevanți.

Sfaturi practice:

- ▶ elaborați o bază de date a tuturor indicatorilor relevanți pentru domeniul cu care lucrați și, acolo unde este posibil, demarați un proces de dezagregare pe criteriul de vârstă;
- ▶ informați-vă dacă Biroul Național de Statistică dispune de date dezagregate pe vârstă în domeniul care vă interesează;
- ▶ încercați să găsiți și să analizați studii și cercetări europene și internaționale privind aspectele de vârstă în domeniul dvs. de activitate. Acest lucru vă va ajuta să înțelegeți mai bine dacă problemele tinerilor sunt relevante pentru acest domeniu și în ce măsură.

Definirea cauzelor structurale

Odată ce am fost capabili să calculăm decalajul pentru tineri și am ajuns la concluzia că propunerea de politică este relevantă din această perspectivă, următoarea etapă a procesului este identificarea principalelor cauze structurale, care au provocat apariția inegalităților și au dus la extinderea lor în timp. Această etapă este critică pentru procesul de integrare, întrucât are la bază presupunerea că cel mai eficient și durabil mod de a face față inegalităților este de a stabili și aborda cauzele lor structurale.

(I) Cel mai eficient mod de a reduce inegalitățile este de lua în vizor cauzele lor structurale

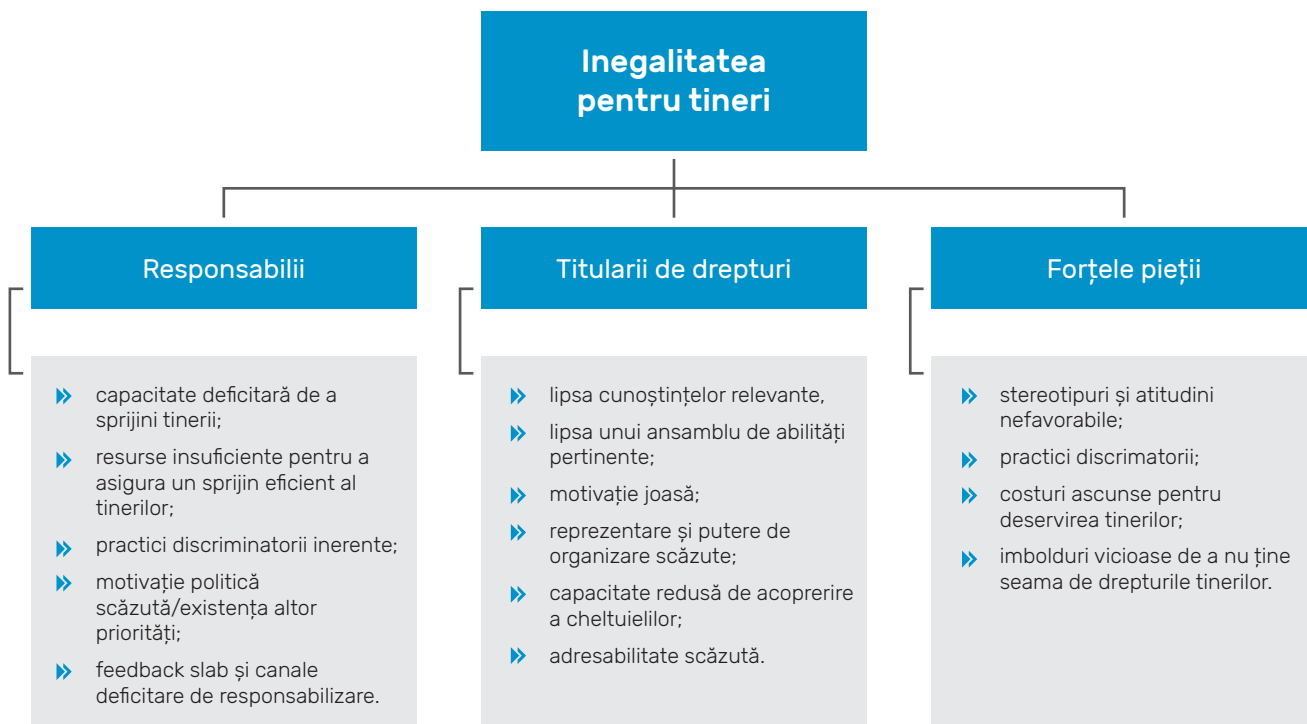
Una din modalitățile de definire și identificare a cauzele fundamentale este utilizarea analizei numite "arborele problemelor". Arborele problemelor, care ar putea fi folosit pentru stabilirea cauzelor fundamentale, reprezintă o versiune extinsă a abordării bazate pe drepturile omului. Această abordare are la bază ideea că inegalitățile apar în rezultatul unei rupturi produse între responsabili (factorii de decizie) și titularii de drepturi (persoanele tinere). Vom extinde acest cadru și cu o altă dimensiune, și anume piața – forțele de pe piață care modelează rezultate specifice pentru tineri.

Abordarea bazată pe drepturile omului vizează persoanele cele mai marginalizate, excluse sau discriminate. În vederea asigurării faptului că intervențiile făcute vor ajunge la segmentele cele mai marginalizate ale populației, e nevoie de o analiză riguroasă a normelor de gen, a diferitor forme de discriminare și a dezechilibrelor de forțe.

Abordarea bazată pe drepturi se ocupă nu doar de rezultate, dar și de modul în care acestea sunt realizate. Ea recunoaște faptul că oamenii sunt mai degrabă actori activi în propria lor dezvoltare, decât simpli receptori pasivi de servicii. Informarea, educarea și abilitarea lor este esențială. Iar participarea lor are o importanță crucială nu numai pentru a garanta dreptul de proprietate asupra programului, dar și pentru a susține progresul.

Sursa: Fondul Națiunilor Unite pentru Populație

(II) Inegalitățile pentru tineri apar din cauza capacității reduse a responsabililor, a tinerilor puțin împuterniciți și a eșecurilor forțelor pieței.

Pentru a identifica și a ierarhiza principalele cauze fundamentale e nevoie de un efort conjugat în stabilirea modului în care factorii de decizie sunt responsabili de acest sector: (a) Dețin oare ei expertiză și capacitate instituțională adecvată pentru a reduce decalajul de vârstă în ocuparea forței de muncă? (b) Câte resurse au la îndemână în vederea reducerii eficiente a acestor decalaje? (c) În ce mod factorii de decizie politică abordează nevoile specifice ale persoanelor tinere pentru a-i ajuta să-și găsească un loc de muncă? (d) Există legi sau politici care să impună anumite cheltuieli în raport cu tinerii în ceea ce privește ocuparea forței de muncă? etc.

Aceeași analiză trebuie efectuată și în cazul titularilor de drepturi – persoanele tinere: (a) Dețin sau nu tinerii cunoștințele sau ansamblul de aptitudini necesare pentru a răspunde schimbărilor de pe piața muncii? (b) Care este nivelul de motivație al persoanelor tinere de a rămâne pe piața forței de muncă, având în vedere cerințele sistemului de protecție socială și experiență? (c) Cum reacționează tinerii vizavi de serviciile de ocupare a forței de muncă, prestate de entitatea responsabilă? etc.

În cele din urmă, piața în sine reprezintă una din sursele inegalității; în cazul nostru vorbim de piața muncii. Analiza, în acest caz, se va concentra pe acele eșecuri ale pieței care îi afectează pe tineri: (a) Există niște atitudini și stereotipuri generale, care îi fac pe tineri mai puțin competitivi pe piața muncii? (b) Există anumite costuri ascunse pe care le-ar putea suporta un potențial angajator în cazul angajării unei persoane tinere? (c) Există stimulente vicioase care să defavorizeze angajarea tinerilor pe piața forței de muncă?

Este important de remarcat faptul că toate ipotezele lansate în legătură cu factorii care cauzează inegalitățile din domeniul vârstei, ar trebui să fie cât mai mult bazate pe dovezi și să nu reflecte nicio părținare instituțională din partea autorilor analizei. Cea de a doua observație relevantă este faptul că ansamblul de întrebări și raționamente nu se limitează neapărat la cel prezentat mai jos în acest ghid; simțiți-vă liberi să explorați mai aprofundat oricare problemă în funcție de sectorul dvs. de activitate și datele disponibile.

(III) Orice hotărâre referitoare la cauzele fundamentale ar trebui mai întâi de toate să fie justificată cu date pertinente

Dat fiind faptul că această etapă are un rol crucial în procesul de integrare, e nevoie de un instrument mai detaliat prin intermediul căruia să se poată face o analiză mai riguroasă a cauzelor structurale.

Responsabilii

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Capacitate instituțională slabă de a sprijini tinerii.	Instituția dispune de un departament sau punct focal cu sarcina explicită de a sprijini persoanele tinere.	Cadrul organizațional al autorității publice, fișele de post.	
Resurse slabe sau inexistente de sprijinire a tinerilor.	Instituția dispune de un buget alocat pentru acoperirea costurilor legate de tineri.	Bugetul instituției și rapoartele financiare.	
Practici discriminatorii(directe sau indirecte) inerente procesului de implementare a politicii.	Numărul de petiții și cazuri documentate de discriminare sau malpraxis în privința tinerilor.	Rapoartele mass-media, organizațiile de advocacy, oficiul Ombudsmanului.	
Costuri ascunse impuse tinerilor de politica anterioară.	Efort suplimentar sau povară administrativă suportată de tineri în încercarea de a beneficia de rezultatele politicii.	Interviuri și focus grupuri cu tinerii, ONG-urile de consum, ONG-urile care reprezintă tinerii.	
Canale deficitare de acces pentru tineri.	Existența fizică a serviciului, beneficiul de pe urma politicii publice și ușurința accesului pentru tineri, comparate cu indicatorii celor mai bune practici din țară sau străinătate. De ex .: numărul furnizorilor de servicii per una mie de locuitori tineri.	Date naționale și internaționale cu privire la accesul tinerilor la diverse servicii. Interviuri și focus grupuri cu tinerii.	
Canale deficitare de responsabilizare pentru tineri.	Numărul de reclamații venite din partea tinerilor care au avut de suferit de pe urma malpraxis-ului; facilitatea exercitării dreptului de a depune o plângere.	Documente oficiale. Interviuri și focus grupuri cu tinerii.	

Titularii de drepturi

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Cunoștințe insuficiente în rândul tinerilor despre posibilitățile de a beneficia pe deplin de politică.	Nivelul de cunoștințe specifice relevante privind potențialele beneficii ale politicii, noile cerințe referitoare la servicii etc.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Motivație insuficientă de a beneficia pe deplin de avantajele sau serviciile oferite de politică.	Nivelul motivației de a participa, de a se implica, de a risca în încercarea de a beneficia de ofertele politicii, de noile condiții ale serviciului etc.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Nivel scăzut de participare și reprezentare a persoanelor tinere.	Rata de reprezentare a persoanelor tinere în cadrul organismelor de consultare și a organelor reprezentative de conducere responsabile de consultarea agenției de implementarea politicii. Rata de participare a tinerilor la elaborarea politicii.	Documente interne ale organismelor de conducere/consultanță. Rapoarte anuale de transparență.	
Capacitate scăzută de a acoperi eventualele costuri necesare pentru a beneficia de rezultatele politicii.	Raportul între costuri și potențialele avantaje.	Studii de fezabilitate, declarații cu privire la costurile politicii suportate de beneficiari.	
Capacitate redusă a persoanelor tinere de a se mobiliza.	Numărul și forța asociațiilor de tineri și măsura în care acestea sunt capabile să pledeze pentru drepturile și interesele lor.	Interviuri cu organizațiile de rețea reprezentative.	
Nivelul scăzut de acceptabilitate sau adresabilitate în rândul tinerilor.	Nivelul de încredere manifestat de persoanele tinere vizavi de noul serviciu sau beneficiu al politicii.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	

Forțele de piață

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Atitudini și stereotipuri negative care împiedică tinerii să beneficieze pe deplin de rezultatul politicii.	Prevalența generală a stereotipurilor în rândul publicului larg și a părților interesate.	Sondaje de tip KAP.	
Costuri ascunse, bariere impuse tinerilor.	Timp consumat, resurse suplimentare, impedimente administrative și costuri adiționale suportate de tineri pentru a beneficia de politică.	Analiza politicii în cadrul grupurilor de reflecție. Analize relevante din alte țări.	
Practici de discriminare sau marginalizare a tinerilor.	Rate de discriminare, tratament precar și marginalizarea persoanelor tinere.	Sondaje privind satisfacția clientului pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Există careva costuri neprevăzute impuse pe piață care afectează tinerii?	Transferul costurilor de la stat la sectorul privat în beneficiul tinerilor.	Analiza politicii în cadrul grupurilor de reflecție. Analize relevante din alte țări.	

Odată ce veți parcurge această fișă amplă de control, veți fi în măsură să identificați și să ierarhizați cele mai importante cauze fundamentale, care stau la baza decalajelor legate de tineri. Având în vedere libertatea de intervenție, veți putea alege cauzele care urmează să fie luate în vizor și integrate în procesul de planificare a politicii. Este important de amintit faptul că în acest capitol noțiunea de tineri se referă la o înțelegere mai largă a termenului. De aceea, după caz, se vor lua în considera perspectivele legate de gen, spațiu rural/urban, dezabilități sau etnie romă.

Sfaturi practice:

- » cel mai bun mod de a identifica cauzele fundamentale ale inegalităților constă în consultarea cu principalele părți interesate de propunerea de politică. De aceea, se recomandă ca procesul de consultanță organizat să fie unul incluziv și participativ.

Modificarea cadrului de rezultate

La această etapă cunoaștem: cât de relevantă este propunerea de politică din punct de vedere al tinerilor, cât de mare este decalajul legat de prioritățile și necesitățile tinerilor și care sunt principalele cauze responsabile de această situație. Toate aceste constatări ne vor permite să modificăm și să îmbunătățim cadrul de rezultate al politicii publice, la toate nivelurile sale de intervenție – de la obiectivul general, la planul de acțiune.

(I) Decalajul/ele în cazul tinerilor ne vor permite să modificăm obiectivul general al politicii publice.

De exemplu, dacă o politică publică își propune să sporească rata medie de ocupare a forței de muncă, modificările propuse vor trebui să precizeze intenția de a crește acest indicator și în rândul tinerilor. Cadrul de rezultate va fi adaptat în conformitate cu gradul de detaliere și specificitate al acestuia. Cel mai eficient mod de a fi specific, este de a introduce un cadru de obiective și referințe.

În ceea ce privește impacturile, vor trebui să fie propuse modificări cu privire la cel puțin: (I) impactul asupra tinerilor, (II) cadrul fezabil referitor la modul în care acest impact va fi măsurat, (III) nivelul de referință și (IV) scopul realist care urmează a fi atins în cadrul ciclului de implementare.

Impact asupra tinerilor	Indicator	Referință, 2014	Scop, 2020
Sporirea oportunităților de angajare în rândul tinerilor.	Rată sporită de angajare în rândul tinerilor	30%	40%

Iar în ceea ce privește obiectivele politicii, va fi necesar de stabilit modul în care fiecare obiectiv în parte vizează responsabilii, titularii de drepturi și categoriile pieței.

(II) Fiecare obiectiv propus va fi analizat prin prisma principalelor cauze ale inegalității, întrucât acestea se referă la responsabili, deținătorii de drepturi și forțele de piață.

De exemplu, în cazul în care se introduce un serviciu nou, trebuie propuse amendamente care să asigure faptul că autoritatea responsabilă de implementare, în funcție de analiza cauzelor fundamentale, are capacitatea adecvată de a oferi servicii prietenoase tinerilor, de a consolida canalele de responsabilizare în raport cu tinerii etc.

Pe de altă parte, trebuie propuse amendamente care să sporească aptitudinile persoanelor tinere de a beneficia de noul serviciu, de a avea acces la informații pertinente, de a lua decizii informate etc. Finalmente, trebuie propuse amendamente, după caz, pentru a asigura faptul că există stimulente adecvate pentru actorii pieței, astfel încât tinerii să nu fie marginalizați sau discriminați.

Obiectivul 1 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la titularii de drepturi: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la piață: (1) (2) (3)

Obiectivul 2 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la titularii de drepturi: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la piață: (1) (2) (3)

Ultimul aspect important al integrării cadrului de rezultate constă în modificarea planului de acțiune al politicii publice.

(III) Acțiunile propuse vor trebui să asigure, din perspectiva tinerilor, o implementare deplină a modificărilor aduse politicii publice

Modificările vor urmări aceeași logică – sub fiecare set de acțiuni referitoare la un obiectiv specific, vor fi propuse activități menite să asigure faptul că modificările anterioare aduse obiectivelor politicii, vor fi implementate integral.

Modificările propuse Obiectivului 1	Acțiuni/Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor
Modificările propuse Obiectivului 2	Acțiuni/Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor

Sfaturi practice:

- ▶ cel mai bun mod de a afla care aspecte funcționează bine și care rău, este de a identifica și a documenta cele mai bune practici. O modalitate efektivă de a culege potențialele bune practici, este de solicita ministerelor de resort, agențiilor ONU și ONG-urilor din sector, informații referitoare la reușitele și eșecurile înregistrate;
- ▶ alte informații utile pot fi găsite la www.hrbportal.org.

Modificarea cadrului de rezultate

Ca să asigurăm faptul că modificările propuse de noi (în caz că vor fi acceptate) nu rămân doar bune intenții în mâna autorităților publice implementatoare, iar perspectivele tinerilor vor fi plasate în centrul efortului de implementare, urmează să propunem modificări care ar consolida cadrul de implementare al perspectivei tinerilor. Analiza cu privire la cauzele structurale ale inegalităților se va dovedi și pentru această etapă foarte utilă.

(I) Implementarea perspectivei tinerilor poate fi consolidată prin îmbunătățirea capacității instituționale.

Vorbind de componenta instituțională este nevoie ca cel puțin (I): să existe o persoană/unitate/autoritate cu un mandat clar, responsabile de integrarea dimensiunii priorității și necesităților tinerilor, și ca (II) acea persoană/unitate/autoritate să dețină o experiență corespunzătoare în acest domeniu.

Măsuri de sporire a capacității instituționale			
Cine va fi responsabil în cadrul instituției de întreg ansamblul de activități legate de tineri?	Cât de puternic este mandatul de integrare a priorităților tinerilor?	Care este nivelul de expertiză?	Care sunt activitățile propuse în cadrul acestei intervenții?

(II) Implementarea perspectivei tinerilor se poate realiza dacă sunt asigurate resurse suficiente.

Al doilea pilon de intervenție, în vederea consolidării cadrului de implementare ține de alocarea de fonduri suficiente pentru procesul de integrare a priorităților tinerilor. Mai întâi de toate, este necesară o evaluare pertinentă a costurilor tuturor activităților propuse, urmată de calcule privind gradul în care aceste costuri vor fi acoperite și de stabilirea strategiei de colectare a fondurilor pentru suma rămasă neacoperită. În cazul în care fondurile disponibile nu sunt suficiente, iar strategia de colectare pare una nerealistă, trebuie identificate cele mai importante activități, garantând astfel cel puțin o implementare parțială a aspectelor legate de tineret.

Măsuri de sporire a durabilității financiare		
Care va fi costul procesului de integrare a aspectelor legate de tineri?	Cât de reală este posibilitatea de a acoperi procesul din sursele proprii?	Care sunt propunerile referitoare la strategia de colectare a fondurilor?

(III) Măsurarea progreselor de integrarea a priorităților tinerilor va consolida eforturile de implementare.

O implementare temeinică reprezintă întotdeauna rezultatul unei bune responsabilizări. Iată de ce este important de a propune mecanisme cuprinzătoare deresponsabilizare pentru cadrul de rezultate. Acest aspect este îndeosebi important mai ales atunci când integrarea priorităților tinerilor este pilotată de o autoritate publică. O responsabilizare mai specifică și independentă, în ceea ce privește abordarea aspectelor legate de tineri, va contribui la învățarea instituțională și va menține atenția tuturor focalizată pe rezultate.

Măsuri de sporire a responsabilizării		
Este posibil de a face procesul de acceptabilitate mai independent și favorabil incluziunii? (grup de experți pentru a revizui progresul)	Este posibil de introdus sancțiuni în caz de neatingerea rezultatelor și performanță joasă?	Este posibil de obținut o responsabilizare mai specifică a eforturilor de asigurare a egalității de vârstă? (efectuarea separată a raporturilor)

Sfaturi practice:

- ▶ implementarea efectivă depinde, de asemenea, de voința politică și stabilirea priorităților. Există o mare probabilitate ca abordarea integrată a priorităților și necesităților tinerilor să fie întâmpinată cu o oarecare doză de scepticism, susținându-se că există lucruri mai importante și urgente de făcut. Iată de ce este foarte important ca procesul elaborat să fie, începând chiar cu primele etape, unul cât mai simplu și clar;
- ▶ încercați să găsiți un campion și un „sponsor” al procesului. În cazul în care efortul de integrare dă pe parcurs anumite roade vizibile, încercați să le mediatizați, sporind astfel sensibilizarea și ritmul acțiunilor;
- ▶ încurajați-vă colegii să participe la cursuri de formare și ateliere de lucru pe acest subiect.

Anexa 1: Fișe de lucru

(I) Relevanța politicii din perspectiva tinerilor

Indicator (dacă e relevant)	Exemplu	% Media în populația generală	% Media în populația tânără	% Decalajul legat de vârstă

Rezultatul politicii	Media pentru tineri	Tineri cu dizabilități				Tineri femei	Tineri din mediul rural	Tineri solitari	Tineri romi
		Senzoriale	Fizice	Mintale	Altele				
% din rândul tinerilor									

Opțiuni	Descriere	Măsuri ulterioare?
Politică lipsită de relevanță din punct de vedere al vârstei pentru tineri	Decalajul e mai mic de 5%.	Nu sunt necesare măsuri ulterioare.
Politică relevantă pentru tineri	Decalajul pentru tineri depășește 5%.	E nevoie de o analiză mai detaliată pentru a stabili intervențiile pertinente de integrare a necesităților tinerilor.
Relevanță neconcludentă	Calcularea exactă a decalajului este dificilă la moment. Există, însă, unele dovezi care ne fac să credem că politica ar putea fi relevantă.	Ambele decizii, atât cea de a integra problemele tinerilor, cât și cea de a nu o face, vor fi luate în considerare (aducând argumentele de rigoare) și vor fi analizate din punct de vedere al costurilor și beneficiilor. Factorii de decizie sunt îndemnați, cel puțin, să facă o dezagregare pe vârstă a indicatorilor relevanți.

Decizii cu privire la relevanța politicii din perspectiva tinerilor:

Decizie	Argumente

(I) Relevanța politicii din perspectiva tinerilor

Responsabili

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Capacitate instituțională slabă de a sprijini tinerii.	Instituția dispune de un departament sau punct focal cu sarcina explicită de a sprijini persoanele tinere.	Cadrul organizațional al autorității publice, fișele de post.	
Resurse slabe sau inexistente de sprijinire a tinerilor.	Instituția dispune de un buget alocat pentru acoperirea costurilor legate de tineri.	Bugetul instituției și rapoartele financiare.	
Practici discriminatorii(directe sau indirecte) inerente procesului de implementare a politicii.	Numărul de petiții și cazuri documentate de discriminare sau malpraxis în privința tinerilor.	Rapoartele mass-media, organizațiile de advocacy, oficiul Ombudsmanului.	
Costuri ascunse impuse tinerilor de politica anterioară.	Efort suplimentar sau povară administrativă suportată de tineri în încercarea de a beneficia de rezultatele politicii.	Interviuri și focus grupuri cu tinerii, ONG-urile de consum, ONG-urile care reprezintă tinerii.	
Canale deficitare de acces pentru tineri.	Existența fizică a serviciului, beneficiul de pe urma politicii publice și ușurința accesului pentru tineri, comparate cu indicatorii celor mai bune practici din țară sau străinătate. De ex .: numărul furnizorilor de servicii per una mie de locuitori tineri.	Date naționale și internaționale cu privire la accesul tinerilor la diverse servicii. Interviuri și focus grupuri cu tinerii.	
Canale deficitare de responsabilizare pentru tineri.	Numărul de reclamații venite din partea tinerilor care au avut de suferit de pe urma malpraxis-ului; facilitatea exercitării dreptului de a depune o plângere.	Documente oficiale. Interviuri și focus grupuri cu tinerii.	

Titularii de drepturi

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Cunoștințe insuficiente în rândul tinerilor despre posibilitățile de a beneficia pe deplin de politică.	Nivelul de cunoștințe specifice relevante privind potențialele beneficii ale politicii, noile cerințe referitoare la servicii etc.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Motivație insuficientă de a beneficia pe deplin de avantajele sau serviciile oferite de politică.	Nivelul motivației de a participa, de a se implica, de a risca în încercarea de a beneficia de ofertele politicii, de noile condiții ale serviciului etc.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Nivel scăzut de participare și reprezentare a persoanelor tinere.	Rata de reprezentare a persoanelor tinere în cadrul organismelor de consultare și a organelor reprezentative de conducere responsabile de consultarea agenției de implementarea politicii. Rata de participare a tinerilor la elaborarea politicii.	Documente interne ale organismelor de conducere/consultanță. Rapoarte anuale de transparență.	
Capacitate scăzută de a acoperi eventualele costuri necesare pentru a beneficia de rezultatele politicii.	Raportul între costuri și potențialele avantaje.	Studii de fezabilitate, declarații cu privire la costurile politicii suportate de beneficiari.	
Capacitate redusă a persoanelor tinere de a se mobiliza.	Numărul și forța asociațiilor de tineri și măsura în care acestea sunt capabile să pledeze pentru drepturile și interesele lor.	Interviuri cu organizațiile de rețea reprezentative.	
Nivelul scăzut de acceptabilitate sau adresabilitate în rândul tinerilor.	Nivelul de încredere manifestat de persoanele tinere vizavi de noul serviciu sau beneficiu al politicii.	Sondaje de tip KAP pe eșantioane reprezentative de tineri.	

Forțele de piață

Cauză fundamentală potențială	Modalitate de măsurare	Surse potențiale de informare	Constatări/ Concluzii
Atitudini și stereotipuri negative care împiedică tinerii să beneficieze pe deplin de rezultatul politicii.	Prevalența generală a stereotipurilor în rândul publicului larg și a părților interesate.	Sondaje de tip KAP.	
Costuri ascunse, bariere impuse tinerilor.	Timp consumat, resurse suplimentare, impedimente administrative și costuri adiționale suportate de tineri pentru a beneficia de politică.	Analiza politicii în cadrul grupurilor de reflecție. Analize relevante din alte țări.	
Practici de discriminare sau marginalizare a tinerilor.	Rate de discriminare, tratament precar și marginalizarea persoanelor tinere.	Sondaje privind satisfacția clientului pe eșantioane reprezentative de tineri.	
Există careva costuri neprevăzute impuse pe piață care afectează tinerii?	Transferul costurilor de la stat la sectorul privat în beneficiul tinerilor.	Analiza politicii în cadrul grupurilor de reflecție. Analize relevante din alte țări.	

Decizii referitoare la cauzele fundamentale

Decizie	Argumente

(III) Modificarea cadrului de rezultate

La nivel de impacturi

Impact asupra tinerilor	Indicator	Referință, 2014	Scop, 2020
Sporirea oportunităților de angajare în rândul tinerilor.	Rată sporită de angajare în rândul tinerilor	30%	40%

La nivel de obiective

Obiectivul 1 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la titularii de drepturi: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la piață: (1) (2) (3)

Obiectivul 2 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la titularii de drepturi: (1) (2) (3)	Modificări referitoare la piață: (1) (2) (3)

Modificări propuse pentru planul de acțiune

Modificările propuse Obiectivului 1	Acțiuni/Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor
Modificările propuse Obiectivului 2	Acțiuni/Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor

(IV) Modificarea cadrului de implementare

Măsuri de sporire a capacității instituționale			
Cine va fi responsabil în cadrul instituției de întreg ansamblul de activități legate de tineri?	Cât de puternic este mandatul de integrare a priorităților tinerilor?	Care este nivelul de expertiză?	Care sunt activitățile propuse în cadrul acestei intervenții?

Măsuri de sporire a durabilității financiare		
Care va fi costul procesului de integrare a aspectelor legate de tineri?	Cât de reală este posibilitatea de a acoperi procesul din sursele proprii?	Care sunt propunerile referitoare la strategia de colectare a fondurilor?

Măsuri de sporire a responsabilizării		
Este posibil de a face procesul de acceptabilitate mai independent și favorabil incluziunii? (grup de experți pentru a revizui progresul)	Este posibil de introdus sancțiuni în caz de neatingerea rezultatelor și performanță joasă?	Este posibil de obținut o responsabilizare mai specifică a eforturilor de asigurare a egalității de vârstă? (efectuarea separată a raporturilor)

Anexa 2: Listă de Verificare a perspectivei și priorităților tinerilor în documentul de politică publică

Nr	Întrebări	Mai mult DA	Mai mult NU
1	În descrierea sectorului/contextului/problemei sunt utilizate date/indicatori care se referă și la tineri.		
2	În descrierea sectorului/contextului/problemei sunt descrise probleme/nevoi speciale ale tinerilor.		
3	Problema abordată în documentul de politici afectează tinerii într-o măsură mai mare comparativ cu populația generală.		
4	Documentul de politică se referă expres la tineri ca un grup potențial de beneficiari.		
5	Rezultatele anticipate descrise în documentul de politici publice se referă și la rezultate pentru tineri.		
6	Realizarea politicii publice va contribui la reducerea inegalităților pentru tineri.		
7	Planul de acțiuni prevede activități specifice pentru realizarea rezultatelor în beneficiul tinerilor.		
8	Sistemul de monitorizare a politicii publice prevede indicatori care va permite măsurarea progresului și pentru tineri.		
9	Bugetul politici publice prevede alocarea mijloacelor financiare pentru realizarea activităților planificate în beneficiul tinerilor.		
10	Autoritatea implementatoare are experiența suficientă în realizarea politicilor publice din perspectiva tinerilor.		

Referințe utile

- 1** Legea privind actele legislative nr. 780/27.12.2001
http://cna.md/sites/default/files/expertiza_anticoruptie/legea780actelegisl.experti zaart.22.pdf
- 2** Legea cu privire la Tineret nr. 279 din 11.02.1999
<http://lex.justice.md/md/311644/>
- 3** Legea cu privire la asigurarea egalității nr.121 din 25 mai 2012
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=343361>
- 4** Codul educației Nr. 152 din 17.07.2014
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:JjorOZ0tLXEJ:lex.justice .md/md/355156/+&cd=1&hl=ro&ct=clnk>
- 5** Codul muncii, nr.154 din 28.03.2003
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=326757>
- 6** Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă 102/13.03.2003
http://lex.justice.md/document_rom.php?id=2EBC3ACD:03933854
- 7** Hotărârea Guvernului nr.974 din 21.12.2012 referitoare la „Planul de acțiuni pentru implementarea Observațiilor finale ale Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, adoptate la Geneva la 20 mai 2011, pe marginea celui de-al doilea Raport periodic al Republicii Moldova de implementare a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale”
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=346060>
- 8** Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată prin Legea nr.166 din 11.07.2012
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=345635>
- 9** Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013). Legea nr.169-XVIII din 09.07.2010
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336276>
- 10** Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și a Planului de Acțiuni privind implementarea acestuia nr. 1006 din 10.12.2014
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356215>
- 11** Legea cu privire la minimul de existență, nr.152 din 05.07.2012
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=344314>
- 12** Prospecte Demografice Globale, Revizuire din anul 2015
http://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf